

Köpfri dag för miljöns skull

Sedan den 27 september överskrider vi i år jordens produktion av ekologiska resurser. Köpfria dagen är ett bra tillfälle att tänka över sin konsumtion, skriver Lise Nordin (MP) och författaren Stellan Tengroth.

Över hela världen uppmärksammas idag köpfria dagen. Av årets 365 dagar är Buy Nothing Day tänkt som ett dygns symboliskt köpstopp med syfte att få oss att tänka över vår livsstil som alltför ofta präglas av en miljömässigt ohållbar konsumtion av varor.

Nu när julhandeln dessutom startar är det ett ypperligt tillfälle för oss alla, oavsett om man vill delta i den köpfria dagen eller inte, att i alla fall ägna problemet en tanke. För hur ofta frågar vi oss själva vem som har tillverkat alla de julklappar vi funderar på att köpa. Under vilka sociala och ekonomiska förhållanden har produktionen skett? Och vad blir konsekvenserna för miljön och klimatet av alla dessa nya kläder, leksaker och elektronikprylar vi ofta inte ens behöver?

En enda t-shirt, leksak eller mobiltelefon kanske inte gör så stor skillnad i det stora hela. Men vad händer om man multiplicerar vår konsumtion av prylar med EU:s 500 miljoner invånare, eller med världens sju miljarder invånare? Det är kanske inte så konstigt att vi för varje år överskrider jordens produktion av ekologiska resurser allt tidigare. I år inföll gränsen redan den 27 september. Sedan dess har vi alltså levt över våra tillgångar. Köpfria dagen är ett bra tillfälle att reflektera över detta, men även att fundera på vad som egentligen menas med en positiv samhällsutveckling. Ofta stirrar vi oss blinda på den ekonomiska tillväxten, mätt som BNP.

Historiskt sett har den ekonomiska tillväxten utan tvekan gått hand i hand med mycket av det som har varit bra för våra samhällen. Under hela 1900-talet har vi på många sätt haft en fantastisk utveckling. Men allt fler, från miljöforskare till ledande ekonomer, ifrågasätter nu om det vare sig är önskvärt eller ens möjligt att fortsätta på detta spår, med en evig ekonomisk tillväxt som slukar allt mer av planetens ändliga resurser.

Tillväxten måste underordna sig

Det som nu allt oftare börjar lyftas fram i diskussionen är att tillväxten måste underordna sig planetens egna gränser. Klimathotet och de miljöproblem vi står inför innebär att det inte längre är en självklarhet att en fortsatt ekonomisk tillväxt leder till ett bättre samhälle för oss som är dess invånare. Ta bara Sverige som exempel. Trots att BNP för svensk del ökat med i genomsnitt nästan tre procent varje år sedan 1970-talet så är det idag fler människor som är sjukskrivna, de ekonomiska klyftorna har vuxit och våra utsläpp av klimatskadliga växthusgaser har ökat.

Det är dags nu, att på allvar ifrågasätta om BNP är ett rimligt mått för samhällsutveckling.

Tillgången till billig fossil energi har varit den enskilt viktigaste faktorn bakom det materiella välstånd som vi ser idag. Men de fossila bränslena skulle också kunna vara det som brutalt lägger krokben för en fortsatt ökande BNP. Vi har ännu ingen brist vid bensinpumpen, men vetenskapen visar med all önskvärd tydlighet att vi har en bister verklighet runt hörnet. Det handlar inte om att oljan skulle ta slut, inte ens att den är i närhet att sina. Däremot kommer den att bli en bristvara på grund av att tillgången på olja som är lätt och därmed billig att utvinna minskar och detta kommer att inträffa långt innan vi med rimliga insatser hinner få fram alternativ.

Det är en viktig uppgift för våra politiker att inse utmaningen, men också se möjligheterna. Omställningen till ett hållbart samhälle är inte en börda som ska fördelas mellan länder utan en chans att skapa ett samhälle där människor kan må bättre både idag och imorgon. Genom att skapa förutsättningar för människor att göra miljösmarta val bygger vi ett mer framtidsinriktat samhälle. Det ska vara billigare att göra rätt. Det är dags att varor prissätts efter vad de egentligen kostar.

Andra måttstockar på samhällsutveckling

Genom att komma ifrån missuppfattningen att BNP är ett mått på välfärd kan vi börja diskutera vad som faktiskt är en sund samhällsutveckling. Runt om i världen diskuteras andra mått så som FN:s Human Development Index som även mäter fördelning av resurser, förväntad livslängd och läskunnighet. Medan många fattiga länder behöver ökat ekonomiskt välstånd är samhällsutveckling för Sverige och andra industrialiserade länder i mångt och mycket något annat.

När man frågar människor vad de uppskattar med julen är det få som säger konsumtionen och överflödet av julklappar. De flesta tycks i stället längta efter ledighet, god mat och tid med nära och kära. I ett samhälle där de värdena får plats kan vi också gå ifrån ett ohållbart tillväxtsamhälle med prylar vi inte behöver.

Stellan Tengroth

ingenjör och författare till boken *Tillväxt till döds*

Lise Nordin (MP)

miljövetare och riksdagsledamot